

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-89>

УДК 336.71

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

ANALYSIS OF THE DYNAMICS OF THE DEVELOPMENT OF THE BANKING SECTOR OF UKRAINE

Штефан Людмила Борисівна

кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3428-5193>

Shtefan Liudmyla

Vinnitsa Educational and Scientific Institute of Economics
West Ukrainian National University

У статті розглянуто виклики, що постали перед банківським сектором України в умовах військової агресії росії, економічної нестабільності та макроекономічних шоків. Проведено аналіз динаміки основних показників банківського сектору за 2013–2023 роки, зокрема активів, зобов'язань, капіталу, структури депозитного і кредитного портфелів. Встановлено, що основними факторами, які вплинули на розвиток банківського сектору, є політична нестабільність, анексія Криму, інфляція, девальвація гривні, а також недостатній рівень довіри до банківської системи. Акцентовано на проблемах зниження обсягів кредитування реального сектору економіки, високій частці проблемних кредитів, відтоку депозитів. Запропоновані рекомендації спрямовані на відновлення кредитування реального сектору економіки, зменшення системних ризиків і зміцнення довіри до банківського сектору як необхідної умови для майбутнього економічного зростання України.

Ключові слова: банківський сектор, активи, зобов'язання, власний капітал, депозити, кредитування реального сектору, економічне зростання.

The article examines the impact of russia's military aggression, economic instability and macroeconomic challenges on the banking sector of Ukraine, which determines its relevance. The purpose of the study is to analyze the dynamics of the banking sector of Ukraine in 2013–2023, identify the main problems that hinder lending to the real sector of the economy, and develop recommendations for overcoming them. The study used methods of economic analysis, statistical, correlation and graphical methods to assess the dynamics of assets, liabilities, equity of banks, as well as the structure of deposit and loan portfolios. The results of the study showed that economic crises, inflation, devaluation of the hryvnia and lack of confidence in the banking system significantly affected its stability. It was found that the NBU reforms aimed at cleaning the system of insolvent banks ensured its stability, however, a significant reduction in the number of banks and the concentration of assets in several institutions created risks of monopolization. Analysis of lending dynamics revealed its significant reduction: over the past ten years, the volume of loans issued has decreased several times, especially for legal entities, which negatively affected economic growth. The emphasis is on the growth in the share of problem loans during crisis periods and the decline in confidence in the financial system. The practical value of the article lies in the development of comprehensive recommendations for restoring the stability of the banking system. Measures are proposed to stimulate lending to the real sector of the economy, including reform of the judicial system aimed at increasing the efficiency of debt collection, simplifying regulatory requirements, reducing administrative pressure, and introducing new banking products that will ensure a long-term deposit base. The need to create conditions for reducing the risks of monopolization and improving the quality of loan portfolios is emphasized. The results of the study can be used to form strategies for the post-crisis recovery of the banking system, which is a key element of economic growth and stability in Ukraine.

Keywords: banking sector, assets, liabilities, equity, deposits, lending to the real sector, economic growth.

Постановка проблеми. Військова агресія росії створила зовсім нові виклики для функціонування банківської системи України.

Зруйнована критична інфраструктура, перебої в енергопостачанні, повітряні тривоги суттєво вплинули на якість банківських послуг.

Без розвинутого банківського сектору неможливо досягти високого рівня розвитку економіки. Саме завдяки йому забезпечується проведення розрахунків як між суб'єктами господарювання, так і між фізичними особами. Усі галузі економіки потребують ефективно працюючого банківського сектору, який би забезпечував регулювання фінансових потоків в державі.

Військові дії, економічна нестабільність, падіння ВВП та зростання інфляції стали факторами, що кардинально вплинули на діяльність банківських установ і їх загальну стабільність. У зв'язку з цим актуальним є аналіз динаміки розвитку банківського сектору та визначення основних пріоритетів в напрямку відновлення кредитування реального сектору економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми розвитку банківського сектору України широко розглядаються серед великої кількості відомих науковців: О. Барановський, Б. Данилишин, В. Геєць, О. Дзюблюк, О. Заруцька, О. Чуб, В. Міщенко, Г. Карчева, А. Сомик, А. Фалюта, О. Васюренко, Л. Кузнєцова, Л. Примостка, С. Науменкова та ін. Ці та інші науковці зробили вагомий внесок у розуміння та аналіз розвитку банківської системи України. Проте, ще залишилось багато не вирішених проблем, які стосуються розвитку банківської системи в посткризовий період та шляхів їх вирішення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість праць з даної проблематики, поза увагою залишається глибокий аналіз проблем розвитку банківського сектору, зокрема в контексті впливу макроекономічних показників та проведених реформ на ефективність функціонування банків в напрямку збільшення кредитування реального сектору економіки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є аналіз динаміки розвитку банківського сектору України, виявлення й вирішення низки проблем, які існують та стримують його подальший розвиток в напрямку кредитування реального сектору економіки.

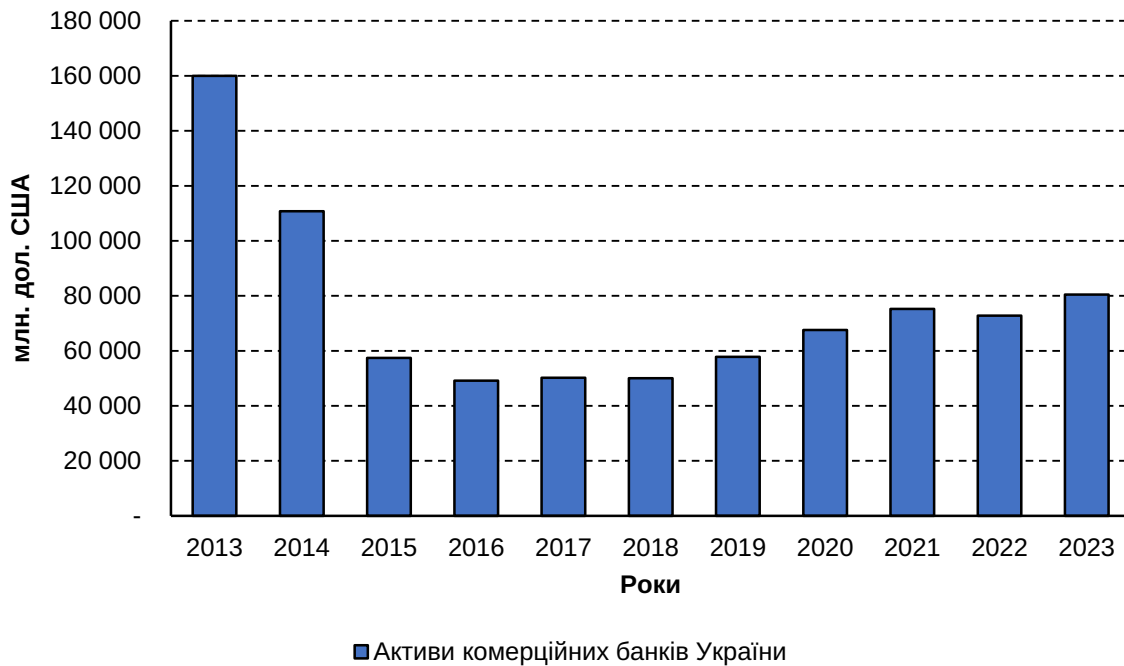
Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінка економічної ефективності банківського сектору є складним завданням, яке передбачає пошук і впровадження об'єктивних підходів для визначення рівня успішності як окремих суб'єктів фінансової діяльності, так і сектору загалом. Це питання набуває особливої важливості для Укра-

їни, оскільки діяльність банківського сектору характеризується волатильністю та ризиками [1]. Серед основних чинників, які цьому сприяють, можна виділити девальвацію національної валюти, високі темпи інфляції, обмежені можливості диверсифікації довгострокових фінансових інструментів, недостатній рівень довіри населення до банків, періодичні банківські кризи [2].

Аналіз банківського сектору України розпочнемо із оцінювання динаміки активів банків за період 2013–2023 рр. Для того, щоб всі показники, які аналізуються в цій статті були більш-менш порівняними, ми їх перевели в долари США за середньорічним валютним курсом. Як видно з рис. 1, динаміка активів банків свідчить про значні зміни, які були зумовлені як економічними так і політичними подіями, а також впливом глобальних факторів. До 2013 р. банківський сектор України демонстрував стабільне зростання активів. Однак політична нестабільність та анексія Криму призвели до відтоку капіталу та зниження довіри до банківської системи. Це спричинило скорочення активів та збільшення частки проблемних кредитів [3].

У відповідь на кризу НБУ розпочав масштабну реформу банківського сектору, спрямовану на очищення системи від неплатоспроможних банків та підвищення прозорості. Це призвело до суттєвого (було на 01.01.2013 р. – 176 банків, стало на 01.01.2024 р. – 63 банки) зменшення на 64,2% кількості банків, але сприяло зменшенню системної вразливості в майбутньому, оскільки на ринку залишилися більш стійкі банки. Проте існують й недоліки, це те, що велика частка активів зосереджена сьогодні у декількох великих банках, що створює ризики монополізації та зменшення конкуренції, а також у короткостроковій перспективі скорочення банківської мережі обмежило кредитування бізнесу та домогосподарств, що негативно позначилося на економічному зростанні (зменшення ВВП у 2022 р. на 11,63%, в 2023 р. на 2,5%) [5].

Період з 2018–2021 рр. характеризувався поступовим зростанням активів банків, покращенням якості кредитного портфеля та зниженням частки непрацюючих кредитів з 54,54% у 2017 р. до 30% у 2021 р. [6]. Банки активно нарощували обсяги кредитування, особливо в сегменті роздрібних послуг. Пандемія COVID-19 вплинула на банківський сектор, проте завдяки попереднім реформам система виявилася стійкою. Активи банків

Рис. 1. Динаміка активів комерційних банків України

Джерело: розроблено автором на основі даних [5–6]

продовжували зростати, хоча темпи кредитування дещо сповільнилися через невизначеність економічної ситуації.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 р. стало серйозним викликом для банківської системи. Незважаючи на це, за підтримки НБУ та міжнародних партнерів, банківський сектор зберіг стабільність. Обсяг активів банків у 2023 р. дещо зріс на 10,6%, що свідчить про адаптивність системи [7].

Протягом 2013–2023 рр. банківський сектор України пройшов через значні випробування, включаючи політичні кризи, економічні спади та військові дії. Попри це, завдяки реформам та підтримці регулятора, система змогла не лише зберегти стабільність під час війни, але й продемонструвала незначне зростання, що є позитивним сигналом для економіки країни. Але в той же час такі темпи зростання є дуже незначними, в умовах девальвації національної грошової одиниці можна сказати, що сучасний банківський сектор знаходиться на етапі занепаду, за десять років падіння майже в 2 рази.

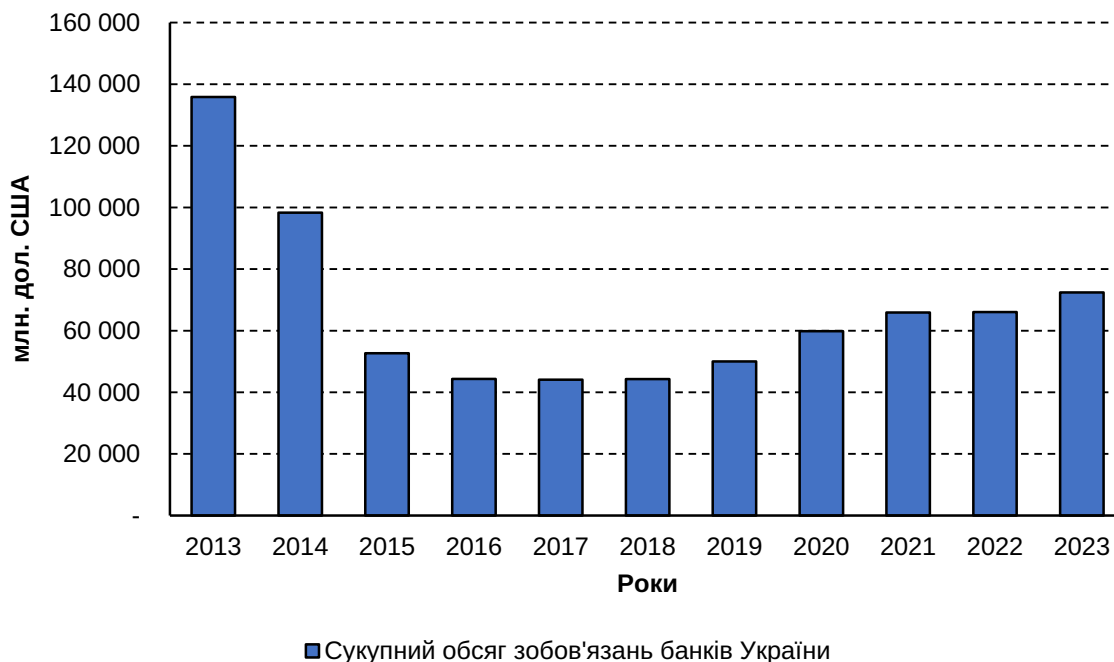
Як видно з рис. 2 сукупний обсяг зобов'язань банків мав дуже схожу тенденцію з обсягами активів банків. До 2014 р. банківський сектор України характеризувався стабільним зростанням зобов'язань, основну частку яких становили депозити населення та підприємств. Однак політична нестабільність та анексія

Криму призвели до відтоку депозитів, зниження довіри до банківської системи та скорочення обсягів зобов'язань [2].

В 2015–2016 рр. НБУ очистив систему від неплатоспроможних банків, що призвело до зменшення кількості банків, але сприяло стабілізації зобов'язань у системі. В 2018–2021 рр. обсяги зобов'язань почали поступово зростати завдяки поверненню довіри вкладників. За 2023 р. зобов'язання банків зросли трохи менше ніж зросли активи за цей же період - на 9,7%.

Важливим індикатором, що відображає рівень успішності банківського сектору, є власний капітал. Його динаміка ілюструє процеси «припливу» або «відпливу» ресурсів у цей сектор.

Для більш комплексного аналізу на тлі змін у зобов'язаннях доцільно звернути увагу на тенденції, характерні для власного капіталу (рис. 3). Як видно з рис. 3 у 2013 р. капітал банків був на найвищому рівні (24,1 млн дол. США). Однак у період 2014–2016 рр. спостерігалось суттєве його зниження, що було пов'язано з політичною нестабільністю, військовими діями на сході України, а також економічною кризою та значною девальвацією гривні. Після 2018 р. капітал банків почав зростати, але на рівні значно нижчому, ніж у 2013 р. Це свідчить про певне відновлення фінансової стійкості банків після проведе-

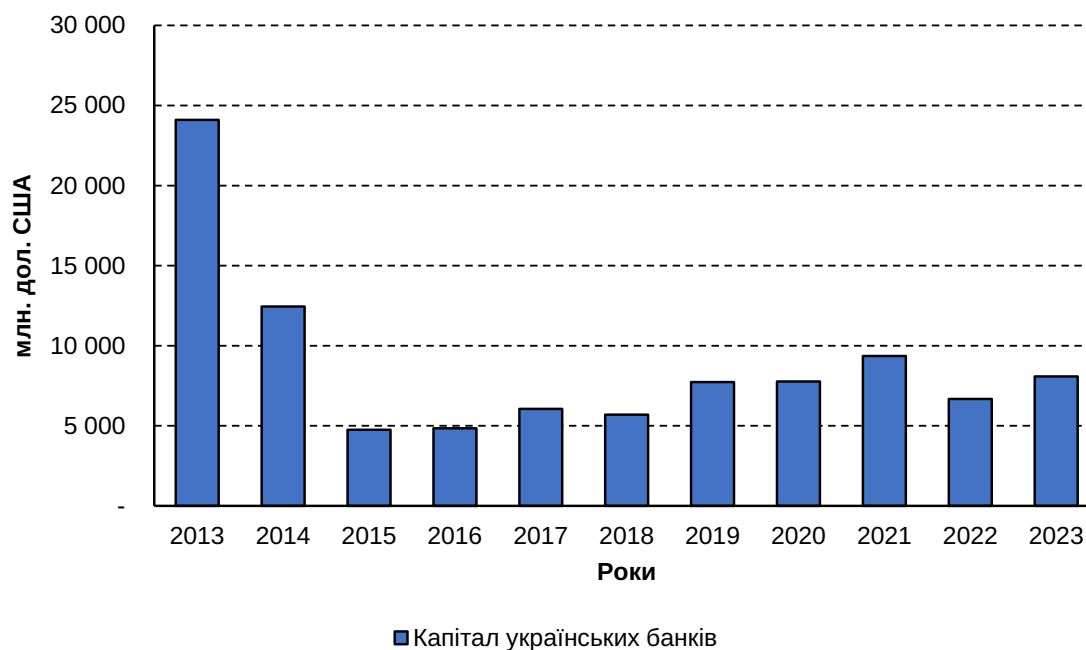

Рис. 2. Динаміка сукупного обсягу зобов'язань комерційних банків України

Джерело: розроблено автором на основі даних [6]

них реформ НБУ та очищення банківського сектору від проблемних банків. Під час війни 2022–2023 рр. власний капітал зменшився на 28,7%. Для подальшого розвитку банківського сектору важливо підтримувати баланс між власним капіталом і зобов'язаннями, а також зміцнювати довіру до банківської системи [1].

Розрахунки показують, що між динамікою активів, зобов'язань та власним капіталом існує кореляція. Між активами та зобов'язаннями банків за 2013–2023 рр. – висока кореляція (0,9 і вище), оскільки більшість активів фінансуються через зобов'язання. Між активами та власним капіталом – помірна кореляція

Рис. 3. Динаміка капіталу українських банків

Джерело: розроблено автором на основі даних [6]

(0,5-0,7). Тому що зростання активів часто супроводжувалося докапіталізацією банків. А між зобов'язаннями та власним капіталом кореляція була дещо слабшою (0,3-0,5), оскільки зростання зобов'язань не завжди означало пропорційне зростання капіталу. Загалом, аналіз цих показників є ключовим для розробки ефективних стратегій розвитку банківського сектору після війни.

Для оцінювання рівня довіри до банківського сектору проаналізуємо структуру депозитного портфеля (рис. 4). Як видно з рис. 4 найменший обсяг депозитів спостерігався протягом 2015–2018 рр. (30-33 млн дол. США). Анексія Криму та військові дії призвели до економічної кризи, девальвації гривні та відтоку депозитів. Багато вкладників вилучали кошти через невпевненість у фінансовій стабільності. Поступове відновлення економіки та стабілізація гривні сприяли поверненню довіри до банків. Обсяги депозитів зростали, особливо в національній валюті, завдяки привабливим процентним ставкам. За останні роки зростали лише депозити на вимогу [2].

Депозити домогосподарств протягом 2013–2014 рр. склали значну частку депозитного портфеля банків. Проте починаючи з 2015 р. ця тенденція змінилась: депозити домогосподарств скоротились майже в двічі, внаслідок кризи, а депозити юридичних осіб зменшились лише на 18–20%, а з 2019 р. співвідношення між депозитами юридичних і

фізичних осіб практично вирівнялось, лише у 2023 р. з'явилась протилежна тенденція: депозити юридичних осіб дещо перевищили депозити домогосподарств. Це говорить, про більший масштаб їхньої фінансової діяльності, інші стратегії управління коштами, більш вигідні банківські умови та специфіку економічної поведінки населення, яке суттєво зменшилось. А люди, які залишились в Україні не мають можливості зберігати свої кошти в інших інструментах фінансового ринку і тому вимушені зберігати свої кошти в банках, тим більше сьогодні Фонд гарантування вкладів в Україні забезпечує 100% гарантію повернення коштів. Ця повна гарантія діє на період воєнного стану та протягом трьох місяців після його завершення. Очевидно, сьогодні вкрай важливо створювати умови для відкриття депозитів на тривалий термін, для формування у банків довгих ресурсів, які вони могли б використовувати для кредитування реального сектору економіки [8].

Відтік депозитів негативно вплинув і на динаміку кредитування, що посилює економічну кризу в країні через скорочення доступного капіталу. Як видно з рис. 5, динаміка обсягів кредитів, виданих банками протягом досліджуваного періоду, має тісний зв'язок із іншими показниками нашого дослідження. Найбільший обсяг кредитів було видано у 2013 р., що можна пояснити рекордним притоком гривневих депозитів у цьому ж році.

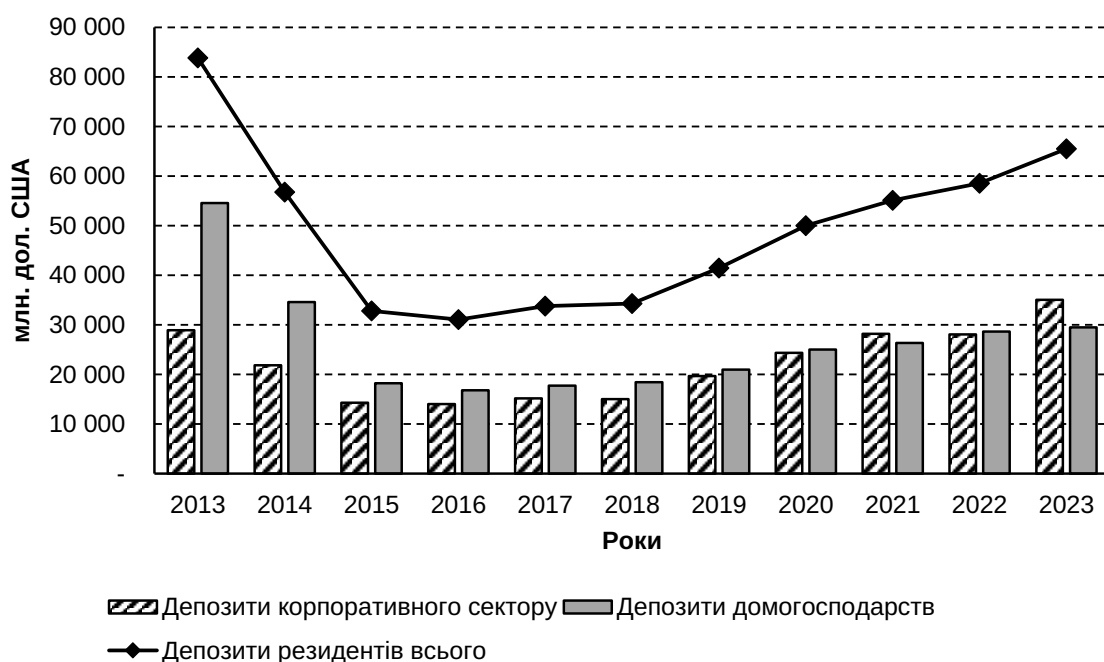

Рис. 4. Динаміка залучених депозитів комерційними банками України

Джерело: розроблено автором на основі даних [6]

Проте за 10 років обсяг банківського кредитування скоротився в 4,2 рази або на 76,2% з 112 340 млн дол. у 2013 р. до 26 743 млн дол. у 2023 р.

У кредитному портфелі банків за досліджуваний період переважають кредити юри-

дичним особам, проте динаміка темпів їх зменшення є більшою порівняно з кредитами фізичним особам (рис. 6). Це свідчить про те, що банківський сектор практично не виконує свою головну функцію – кредитування реального сектору економіки.

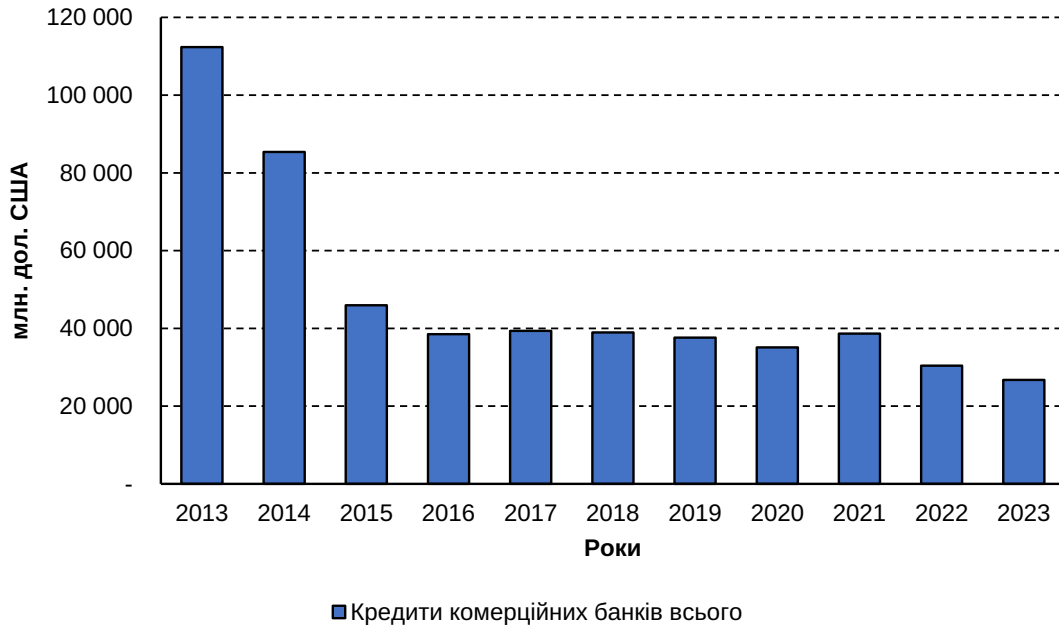

Рис. 5. Динаміка загального обсягу кредитів, виданих комерційними банками України
Джерело: розроблено автором на основі даних [6]

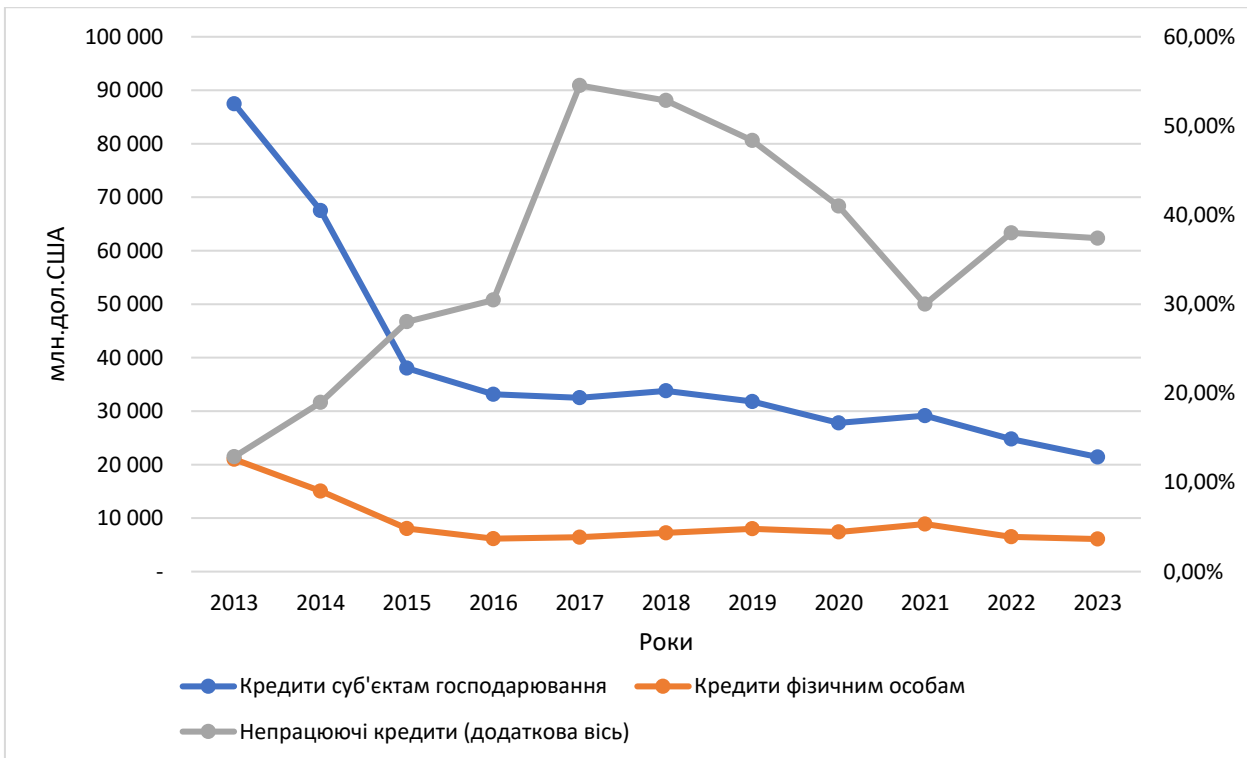

Рис. 6. Динаміка кредитів, виданих фізичним і юридичним особам
Джерело: розроблено автором на основі даних [6]

Наступною проблемою є якість кредитних портфелів банків. Частка проблемних кредитів до 2017 р. зростала до 54%, потім поступово зменшилась у 2021 р. до 30%, а під час повномасштабної війни почала знову збільшуватись до 37-38%. Кризові явища вплинули на рівень взаємної недовіри між всіма учасниками кредитного процесу, і тому як вважає Б. Данилишин при рецесії компанії мінімізують своє боргове навантаження. При цьому комерційні банки змушені збільшувати свої резерви під кредитні ризики, і тому частина резервів, яка могла б бути використана для кредитування, заморожується [9].

Крім цих проблем, існує також проблема інфляції, а зниження відсоткових ставок за кредитами безпосередньо залежить від уповільнення темпів зростання цін. Причому Б. Данилишин, аналізуючи поточну ситуацію в країні, визначає, що проблема лежить не лише в монетарній площині. В Україні спостерігається інфляція витрат, подолання якої виключно за допомогою монетарних інструментів Національного банку є малоймовірним [9].

Таким чином, зазначені чинники суттєво впливають на динаміку банківського кредитування та визначають її у найближчі роки. Дослідники справедливо наголошують, що подолання кризових явищ у національній економіці, досягнення макроекономічної стабільності та стимулювання економічного зростання неможливі без ефективного вико-

ристання потенціалу кредиту та активізації національного кредитного ринку [4]. Для цього необхідно впровадити комплексні заходи на державному рівні, спрямовані як на стимулювання попиту на кредити, так і на розширення пропозиції кредитних ресурсів банками.

Висновки. Банківський сектор України демонструє починаючи з 2015 р. стабільно низькі показники своєї діяльності за досліджуваний період. Можна сказати, що за цей час він пережив макроекономічний шок: через війну, через геополітичну нестабільність, через невчасно проведені реформи, які викликали значні ризики для банків. Низький рівень довіри між банками та позичальниками знижував обсяг кредитування, тоді як банківське кредитування залишається основним джерелом фінансування для багатьох підприємств реального сектору. Для поліпшення кредитування необхідна реформа судової системи, щоб підвищити ефективність стягнення боргів. Спрощення регуляторних вимог та зменшення адміністративного тиску також може стимулювати банки до активнішого кредитування. Тому стратегічно важливим завданням для банківського сектору та загалом для майбутнього України залишається збільшення кредитування реального сектору економіки. Для виконання цього завдання необхідна комплексна підтримка держави, розробка і запровадження нових банківських продуктів, розширення депозитної бази, покращення якості кредитних портфелів банків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Внукова Н., Сиплива О. Оцінка динаміки змін сучасного стану банківської системи України. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2024. Вип. 5. С. 281–292. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aabere_2024_5_21. (дата звернення: 13.12.2024).
2. Штефан Л. Б., Мацедонська Н. В. Ключові тренди змін у розвитку банківської системи України у пост-кризовий період. *Ефективна економіка*. 2021. № 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2021/92.pdf (дата звернення: 14.12.2024).
3. Король М. М., Співак В. О., Кул іковська І. В. Сучасний стан показників української банківської системи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2023. Вип. 47. С. 41–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2023_47_10. (дата звернення: 14.12.2024).
4. Іршак О. С., Лещук І. Я. Сучасний стан кредитної діяльності банків та її вплив на розвиток реального сектору України. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 34. С. 145–149.
5. Основні показники діяльності банків. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/> (дата звернення: 14.12.2024).
6. Показники банківської системи. Офіційний веб-сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442 (дата звернення: 14.12.2024).
7. Ситник Н.С., Болюх Д.А. Розвиток банківського сектору як ключової ланки фінансової системи в умовах воєнного стану. *Бізнес-навігатор*. 2023. Вип. 1. С. 50–55. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav2023111>. (дата звернення: 14.12.2024).

8. Владимир О. Банківський та реальний сектори – ключові складові розвитку національної економіки. *Вісник Тернопільського економічного університету*. 2020. № 2. С. 93–107.
9. Данилишин Б. Що стримує зростання кредитування в Україні? URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/shcho-strymuje-zrostannya-kredytuvann-ya-v-ukrayini> (дата звернення: 15.12.2024).

REFERENCES:

1. Vnukova N., Syplyva O. (2024) Otsinka dynamiky zmin suchasnoho stanu bankivskoi systemy Ukrainy [Assessment of the dynamics of changes in the current state of the banking system of Ukraine]. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, vol. 5, pp. 281–292. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aabere_2024_5_21. (accessed December 13, 2024).
2. Shtefan L.B., Matsedonska N.V. (2021) Kliuchovi trendy zmin u rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy u post-kryzovyi period [Key trends of changes in the development of the banking system of Ukraine in the post-crisis period]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, vol. 8. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2021/92.pdf (accessed December 14, 2024).
3. Korol M.M., Spivak V.O., Kulikovska I.V. (2023) Suchasnyi stan pokaznykiv ukrainskoi bankivskoi systemy [Current state of indicators of the Ukrainian banking system]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya : Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and World Economy*, vol. 47, pp. 41–47. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2023_47_10. (accessed December 14, 2024).
4. Irshak O.S., Leshchuk I.Ia. (2018) Suchasnyi stan kredytnoi diialnosti bankiv ta yii vplyv na rozvytok realnoho sektoru Ukrainy [The current state of bank lending and its impact on the development of the real sector of Ukraine]. *Prychornomorski ekonomichni studii – Black Sea Economic Studies*, vol. 34, pp. 145–149.
5. Osnovni pokaznyky diialnosti bankiv. Ofitsiyni veb-sait Ministerstva finansiv Ukrainy [Key indicators of bank activity. Official website of the Ministry of Finance of Ukraine]. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/> (accessed December 14, 2024).
6. Pokaznyky bankivskoi systemy. Ofitsiyni veb-sait Natsionalnoho banku Ukrainy [Banking system indicators. Official website of the National Bank of Ukraine]. Available at: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442 (accessed December 14, 2024).
7. Sytnyk N.S., Boliukh D.A. (2023) Rozvytok bankivskoho sektoru yak kliuchovoi lanky finansovoi systemy v umovakh voiennoho stanu [Development of the banking sector as a key link in the financial system under martial law]. *Biznes-navihator – Business Navigator*, vol. 1, pp. 50–55. Available at: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav2023111>. (accessed December 14, 2024).
8. Vladymyr O. (2020) Bankivskiy ta realnyi sektory – kliuchovi skladovi rozvytku natsionalnoi ekonomiky [Banking and real sectors are key components of the development of the national economy]. *Visnyk Ternopilskoho ekonomichnoho universytetu – Bulletin of the Ternopil University of Economics*, vol. 2, pp. 93–107.
9. Danylyshyn B. Shcho stryмує zrostannya kredytuvannia v Ukraini? [What is holding back lending growth in Ukraine?]. Available at: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/shcho-strymuje-zrostannya-kredytuvann-ya-v-ukrayini> (accessed December 15, 2024).